Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

6. marts 2025 *

»Præjudiciel forelæggelse – tilnærmelse af lovgivningerne – intellektuel ejendomsret – ophavsret og beslægtede rettigheder – udøvende kunstnere ansat i henhold til en forvaltningsretlig vedtægt – overdragelse af beslægtede rettigheder ved en retsakt – direktiv 2001/29/EF – artikel 2, litra b), og artikel 3, stk. 2 – ret til reproduktion og tilrådighedsstillelse for almenheden – direktiv 2006/115/EF – artikel 7-9 – ret til optagelse, radio- og fjernsynsudsendelse, overføring til almenheden og spredning – direktiv (EU) 2019/790 – artikel 18-23 – rimeligt vederlag i aftaler om udnyttelse – artikel 26 – anvendelsestidspunkt – udtrykkene »handlinger foretaget« og »rettigheder erhvervet««

I sag C-575/23,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Conseil d'État (øverste domstol i forvaltningsretlige sager, Belgien) ved afgørelse af 31. august 2023, indgået til Domstolen den 15. september 2023, i sagen

FT,

AL,

ON

mod

État belge,

procesdeltager:

Orchestre national de Belgique (ONB),

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling),

sammensat af Domstolens præsident, K. Lenaerts, som fungerende formand for Første Afdeling, Domstolens vicepræsident, T. von Danwitz, som fungerende dommer i Første Afdeling, og dommerne A. Kumin, I. Ziemele (refererende dommer) og O. Spineanu-Matei,

generaladvokat: M. Szpunar,

* Processprog: fransk.

justitssekretær: fuldmægtig M. Siekierzyńska,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 20. juni 2024,

efter at der er afgivet indlæg af:

– FT, AL og ON ved avocate S. Capiau,

– Orchestre national de Belgique (ONB) ved avocats C. Bernard, M. Buydens og D. Lagasse,

– den belgiske regering ved S. Baeyens, P. Cottin og C. Pochet, som befuldmægtigede, bistået af avocats R. Fonteyn og A. Joachimowicz,

– Europa-Kommissionen ved C. Auvret og J. Samnadda, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 24. oktober 2024,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 18-23 og artikel 26, stk. 2, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2019/790 af 17. april 2019 om ophavsret og beslægtede rettigheder på det digitale indre marked og om ændring af direktiv 96/9/EF og 2001/29/EF (EUT 2019, L 130, s. 92).

2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem FT, AL og ON, musikere, der er ansat i henhold til en forvaltningsretlig vedtægt af Orchestre national de Belgique (ONB) (det belgiske nationalorkester), og État belge (den belgiske stat) vedrørende lovligheden af arrêté royal du 1er juin 2021 relatif aux droits voisins du personnel artistique de l'Orchestre national de Belgique (kongelig anordning af 1.6.2021 om beslægtede rettigheder tilhørende det kunstneriske personale ved Belgiens nationalorkester, *Moniteur belge* af 4.6.2021, s. 56936, herefter »den kongelige anordning af 1. juni 2021«).

Retsforskrifter

Folkeretten

Romkonventionen

3 Den internationale konvention om beskyttelse af udøvende kunstnere, fremstillere af fonogrammer samt radio- og fjernsynsforetagender blev vedtaget i Rom den 26. oktober 1961 (herefter »Romkonventionen«).

4 Den Europæiske Union er ikke part i denne konvention. Alle Unionens medlemsstater med undtagelse af Republikken Malta er til gengæld parter i konventionen.

5 Konventionens artikel 7, som vedrører minimumsbeskyttelsen af udøvende kunstnere, bestemmer i stk. 1:

»Beskyttelse af udøvende kunstnere i henhold til denne konvention skal omfatte muligheden for at forhindre:

a) radio- og fjernsynsudsendelse og anden overføring til almenheden, uden deres samtykke, af deres fremførelse, undtagen i sådanne tilfælde, hvor den i udsendelsen eller til overføringen til almenheden anvendte fremførelse selv er en i radio eller fjernsyn udsendt fremførelse eller hidrører fra en optagelse;

b) optagelse uden deres samtykke af deres ikke optagne fremførelse;

c) reproduktion uden deres samtykke af en optagelse af deres fremførelse:
   (i) hvis den oprindelige optagelse fandt sted uden deres samtykke,
   (ii) hvis reproduktion foretages med henblik på andre formål end dem, hvortil de udøvende kunstnere gav deres samtykke,
   (iii) hvis den oprindelige optagelse blev foretaget i henhold til bestemmelserne i artikel 15, og reproduktionen foretages med henblik på andre formål end dem, der omtales i disse bestemmelser.«

6 Romkonventionens artikel 8 om kollektive fremførelser bestemmer:

»En kontraherende stat kan i sin lovgivning bestemme, på hvilken måde de udøvende kunstnere skal repræsenteres ved udøvelsen af deres rettigheder, hvis flere af dem medvirker ved samme fremførelse.«

7 Konventionens artikel 12, der vedrører sekundær brug af fonogrammer, lyder således:

»Hvis et fonogram, som er udgivet i kommercielt øjemed, eller en reproduktion af et sådant fonogram anvendes direkte til en radio- eller fjernsynsudsendelse eller ved andre offentlige fremførelser, skal den, som anvender fonogrammet, betale et rimeligt samlet vederlag til de udøvende kunstnere eller til fremstillerne af fonogrammerne eller til begge grupper. Den nationale lovgivning kan i mangel af enighed herom mellem parterne fastsætte vilkårene for fordelingen af dette vederlag.«

8 Konventionens artikel 15 indeholder undtagelser fra den ifølge konventionen sikrede beskyttelse.

9 Konventionens artikel 19, der vedrører beskyttelse af udøvende kunstnere i forbindelse med visuelle eller audiovisuelle optagelser, lyder således:

»Uanset denne konventions bestemmelser gælder det, at artikel 7 ikke længere finder anvendelse, når en udøvende kunstner har givet samtykke til, at hans fremførelse medtages i en visuel eller audiovisuel optagelse.«

WPPT

10 Verdensorganisationen for Intellektuel Ejendomsret (WIPO) vedtog den 20. december 1996 WIPO-traktaten om ophavsret og WIPO-traktaten om fremførelser og fonogrammer (herefter »WPPT«). Disse traktater blev godkendt på Det Europæiske Fællesskabs vegne ved Rådets

afgørelse 2000/278/EF af 16. marts 2000 om godkendelse på Det Europæiske Fællesskabs vegne af WIPO-traktaten om ophavsret og WIPO-traktaten om udøvende kunstnere og fonogrammer (EFT 2000, L 89, s. 6) og er trådt i kraft den 14. marts 2010 for så vidt angår Unionen.

11 WPPT's artikel 2 med overskriften »Definitioner« bestemmer:

»I denne traktat forstås ved:

a) »udøvende kunstnere«: skuespillere, sangere, musikere, dansere og andre personer, som scenisk fremstiller, synger, reciterer, deklamerer, spiller, fortolker eller på anden måde fremfører litterære eller kunstneriske værker eller folklore

[...]«

12 Den pågældende traktats artikel 6-10 vedrører henholdsvis reglerne for udøvende kunstneres økonomiske rettigheder vedrørende deres ikke optagne fremførelser, retten til reproduktion, retten til udbredelse, retten til udlejning og retten til at gøre optagne fremførelser tilgængelige.

EU-retten

Direktiv 2001/29/EF

13 I 9., 10., 15. og 30. betragtning til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/29/EF af 22. maj 2001 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet (EFT 2001, L 167, s. 10) hedder det:

»(9) Udgangspunktet for en harmonisering af ophavsret og beslægtede rettigheder bør være et højt beskyttelsesniveau, da sådanne rettigheder er af afgørende betydning for den intellektuelle skabelsesproces. En sådan beskyttelse bidrager til at bevare og udvikle kreativiteten til gavn for ophavsmænd, kunstnere, producenter, forbrugere, kulturen, industrien og almenheden generelt. Intellektuel ejendomsret er derfor blevet anerkendt som en integrerende del af ejendomsretten.

(10) Hvis ophavsmænd og kunstnere skal kunne fortsætte deres kreative og kunstneriske arbejde, er det nødvendigt, at de modtager et passende vederlag for anvendelsen af deres værker, og det samme gælder producenterne, der skal kunne finansiere dette arbejde. [...]

[...]

(15) Den diplomatiske konference, der blev afholdt inden for rammerne af [WIPO] i december 1996, førte til vedtagelsen af to nye traktater, nemlig WIPO-traktaten om ophavsret og [WPPT], der vedrører henholdsvis beskyttelse af ophavsmænd og beskyttelse af udøvende kunstnere og fremstillere af fonogrammer. [...] Dette direktiv tjener ligeledes til at gennemføre et vist antal af disse nye internationale forpligtelser.

[...]

(30) De rettigheder, der omhandles i direktivet, kan overdrages, tildeles eller indrømmes ved aftalelicenser, uden at det berører de relevante nationale bestemmelser om ophavsret og beslægtede rettigheder.«

14 Direktivets artikel 2 bestemmer:

»Medlemsstaterne indfører en eneret til at tillade eller forbyde direkte eller indirekte, midlertidig eller permanent reproduktion på en hvilken som helst måde og i en hvilken som helst form, helt eller delvis:

[...]

b) for udøvende kunstnere for så vidt angår optagelser af deres fremførelser

[...]«

15 Direktivets artikel 3, stk. 2, fastsætter:

»Medlemsstaterne indfører en eneret til at tillade og forbyde trådbunden eller trådløs tilrådighedsstillelse for almenheden på en sådan måde, at almenheden får adgang til de pågældende værker på et individuelt valgt sted og tidspunkt:

a) for udøvende kunstnere for så vidt angår optagelser af deres fremførelser

[...]«

16 Direktivets artikel 5 opregner de tilfælde, hvor medlemsstaterne kan indføre undtagelser fra eller indskrænkninger i de enerettigheder, der er nævnt i direktivets artikel 2-4.

17 Artikel 10, stk. 2, i direktiv 2001/29 bestemmer:

»Dette direktiv berører ikke handlinger foretaget og rettigheder erhvervet inden den 22. december 2002.«

Direktiv 2006/115/EF

18 I fjerde, femte og syvende betragtning til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/115/EF af 12. december 2006 om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret (EUT 2006, L 376, s. 28) hedder det:

»(4) Den beskyttelse, som ophavsretten og dermed beslægtede rettigheder yder, bør tilpasses den nye økonomiske situation, såsom nye former for udnyttelse.

(5) Det er nødvendigt, at ophavsmænd og udøvende kunstnere sikres et rimeligt vederlag, for vedvarende at kunne hellige sig deres skabende og kunstneriske virksomhed [...]

[...]

(7) Medlemsstaternes lovgivning bør tilnærmes indbyrdes under overholdelse af internationale konventioner, der danner basis for mange medlemsstaters lovgivning om ophavsret og hermed beslægtede rettigheder.«

19 Direktivets artikel 3, stk. 1, bestemmer:

»Eneretten til at tillade eller forbyde udlejning og udlån tilkommer:

[...]

b) den udøvende kunstner, for så vidt angår optagelsen af hans fremførelse

[...]«

20 Direktivets artikel 7, stk. 1, fastsætter:

»Medlemsstaterne foreskriver, at udøvende kunstnere har eneret til at tillade eller forbyde optagelse af deres fremførelser.«

21 Artikel 8, stk. 1 og 2, i direktiv 2006/115 lyder således:

»1. Medlemsstaterne tillægger udøvende kunstnere eneret til at tillade eller forbyde udsendelse ved hjælp af radiobølger og kommunikation til offentligheden af deres fremførelser, medmindre fremførelsen i sig selv sker ved en radio- eller fjernsynsudsendelse eller på grundlag af en optagelse.

2. Medlemsstaterne tillægger udøvende kunstnere og fonogramfremstillere ret til vederlag, som deles mellem dem, således at brugeren betaler et rimeligt, samlet vederlag, hvis et fonogram, der er udgivet i kommercielt øjemed, eller en reproduktion af et sådant fonogram anvendes til udsendelse ved hjælp af radiobølger eller til kommunikation til offentligheden. Medlemsstaterne kan, hvis der ikke er enighed mellem de udøvende kunstnere og fonogramfremstillerne, fastlægge betingelserne for et sådant vederlags fordeling mellem dem.«

22 Direktivets artikel 9, stk. 1, bestemmer:

»Medlemsstaterne giver de følgende eneret til at gøre genstandene angivet i litra a) til d), herunder eksemplarer deraf, tilgængelige for almenheden ved salg eller på anden måde; denne ret benævnes i det følgende »spredningsret«:

a) udøvende kunstnere for så vidt angår optagelser af deres fremførelser

[...]«

23 Direktivets artikel 10, der handler om de indskrænkninger i de beslægtede rettigheder, som medlemsstaterne kan indføre, bestemmer i stk. 2:

»Uanset stk. 1 kan medlemsstaterne, for så vidt angår beskyttelsen af udøvende kunstnere, fremstillere af fonogrammer, radio- og fjernsynsselskaber og producenter af den første optagelse af film, indføre lignende indskrænkninger som dem, de indfører med hensyn til beskyttelsen af ophavsretten til litterære og kunstneriske værker.

Tvangslicens kan dog kun meddeles i det omfang, det er foreneligt med Rom-konventionen.«

Direktiv 2019/790

24 I 4. og 72. betragtning til direktiv 2019/790 hedder det:

»(4) Dette direktiv bygger på og supplerer reglerne i de gældende direktiver på dette område, navnlig Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 96/9/EF [af 11. marts 1996 om retlig beskyttelse af databaser (EFT 1996, L 77, s. 20) samt direktiv 2001/29 og 2006/115].

[...]

(72) Ophavsmænd og udøvende kunstnere står ofte i en svagere forhandlingsposition, når de udsteder en licens eller overfører deres rettigheder, herunder gennem deres egne virksomheder, med henblik på udnyttelse mod ydelse af et vederlag, og disse fysiske personer har behov for den beskyttelse, der er fastsat i dette direktiv, for fuldt ud at kunne udnytte de rettigheder, der er harmoniseret i henhold til EU-retten. Dette behov for beskyttelse opstår ikke, når aftalepartneren handler som en slutbruger og ikke selv udnytter værket eller fremførelsen, hvilket f.eks. kan være tilfældet i visse ansættelseskontrakter.«

25 Artikel 1 i direktiv 2019/790 med overskriften »Genstand og anvendelsesområde« bestemmer:

»1. Dette direktiv indeholder regler, der har til formål yderligere at harmonisere EU-retten om ophavsret og beslægtede rettigheder inden for rammerne af det indre marked [...]

2. Undtagen i de tilfælde, der er omhandlet i artikel 24, berører dette direktiv på ingen måde de eksisterende regler, der er fastsat i de gældende direktiver på området, navnlig direktiv [96/9, 2001/29 og 2006/115].«

26 Afsnit IV i direktiv 2019/790 om foranstaltninger til at skabe en velfungerende markedsplads for ophavsret indeholder et kapitel 3 med overskriften »Rimeligt vederlag til ophavsmænd og udøvende kunstnere i aftaler om udnyttelse«, som omfatter direktivets artikel 18-23.

27 Artikel 18 i direktiv 2019/790 med overskriften »Princippet om passende og forholdsmæssig aflønning« bestemmer:

»1. Medlemsstaterne sikrer, at ophavsmænd og udøvende kunstnere, når de udsteder licenser eller overdrager deres eksklusive rettigheder til udnyttelse af deres værker eller andre frembringelser, har ret til passende og forholdsmæssigt vederlag.

2. Ved gennemførelsen af det i stk. 1 fastsatte princip i national ret kan medlemsstaterne frit anvende forskellige ordninger, og de skal tage hensyn til princippet om aftalefrihed og en rimelig balance mellem rettigheder og interesser.«

28 Direktivets artikel 19 med overskriften »Gennemsigtighedsforpligtelse« fastsætter i stk. 1:

»Medlemsstaterne sikrer, at ophavsmænd og udøvende kunstnere regelmæssigt, mindst en gang om året og under hensyntagen til de særlige karakteristika, der er knyttet til hver enkelt sektor, får opdaterede, relevante og omfattende oplysninger om udnyttelsen af deres værker og fremførelser fra

de parter, som de har udstedt licens eller overdraget deres rettigheder til, eller efterfølgende rettighedshavere eller licensmodtagere, navnlig med hensyn til udnyttelsesmåden, alle genererede indtægter og skyldige vederlag.«

29 Direktivets artikel 20 med overskriften »Aftalejusteringsordning« fastslår i stk. 1:

»Medlemsstaterne sikrer, at ophavsmænd og udøvende kunstnere eller deres repræsentanter i tilfælde, hvor der ikke findes nogen gældende kollektiv overenskomst, der fastsætter en ordning, der er sammenlignelig med den, der er fastsat i denne artikel, har ret til at kræve yderligere, passende og rimeligt vederlag fra den part, med hvem de har indgået en aftale angående udnyttelsen af deres rettigheder, eller fra de efterfølgende rettighedshavere eller licensmodtagere i forhold til en sådan part, hvis det oprindeligt aftalte vederlag viser sig at være uforholdsmæssigt lavt sammenlignet med alle de efterfølgende relevante indtægter som følge af udnyttelsen af værkerne eller opførelserne.«

30 Direktivets artikel 21 med overskriften »Alternativ tvistbilæggelsesprocedure« bestemmer:

»Medlemsstaterne fastsætter, at tvister vedrørende gennemsigtighedsforpligtelsen efter artikel 19 og aftalejusteringsordningen efter artikel 20 kan underkastes en frivillig alternativ tvistbilæggelsesprocedure. Medlemsstaterne sikrer, at organisationer, der repræsenterer ophavsmænd og udøvende kunstnere, kan indlede sådanne procedurer på anmodning af en eller flere ophavsmænd eller udøvende kunstnere.«

31 Artikel 22 i direktiv 2019/790 med overskriften »Tilbagekaldelsesret« fastsætter:

»1. Medlemsstaterne sikrer, at når en ophavsmand eller en udøvende kunstner har udstedt licens eller overdraget sine rettigheder til et værk eller andre beskyttede frembringelser på et eksklusivt grundlag, kan ophavsmanden eller den udøvende kunstner helt eller delvist tilbagekalde licensen eller overdragelsen af rettigheder, såfremt værket eller de andre beskyttede frembringelser ikke udnyttes.

[...]

5. Medlemsstaterne kan fastsætte, at enhver aftalebestemmelse, der afviger fra tilbagekaldelsesordningen i stk. 1, kun kan håndhæves, hvis den er baseret på en kollektiv overenskomst.«

32 Direktivets artikel 23 med overskriften »Almindelige bestemmelser« lyder således:

»1. Medlemsstaterne sikrer, at alle aftalebestemmelser, der forhindrer overholdelse af bestemmelserne i artikel 19, 20 og 21, ikke kan håndhæves over for ophavsmænd og udøvende kunstnere.

2. Medlemsstaterne fastsætter, at artikel 18-22 i dette direktiv ikke finder anvendelse på ophavsmænd til et EDB-program [...]«

33 Direktivets artikel 26 med overskriften »Anvendelsestidspunkt« bestemmer:

»1. Dette direktiv gælder for alle værker og andre frembringelser, der er beskyttet af nationale regler om ophavsret den 7. juni 2021 eller derefter.

2. Dette direktiv berører ikke handlinger foretaget og rettigheder erhvervet inden den 7. juni 2021.«

34 Direktivets artikel 29 med overskriften »Gennemførelse« fastsætter i stk. 1:

»Medlemsstaterne vedtager og offentliggør senest den 7. juni 2021 de love og administrative bestemmelser, der er nødvendige for at efterkomme dette direktiv. De underretter straks Kommissionen herom.

Disse love og bestemmelser skal ved vedtagelsen indeholde en henvisning til dette direktiv eller skal ved offentliggørelsen ledsages af en sådan henvisning. De nærmere regler for henvisningen fastsættes af medlemsstaterne.«

Belgisk ret

35 Udøvende kunstneres beslægtede rettigheder er blevet fastsat ved loi du 30 juin 1994 relative aux droits d'auteur et aux droits voisins (lov af 30.6.1994 om ophavsret og beslægtede rettigheder, *Moniteur belge* af 27.7.1994, s. 19297), hvis bestemmelser er blevet indarbejdet i code de droit économique (lov om erhvervsret) ved loi du 19 avril 2014 portant insertion du livre XI »Propriété intellectuelle« dans le Code de droit économique, et portant insertion des dispositions propres au livre XI dans les livres I, XV et XVII du même Code (lov af 19.4.2014 om indsættelse af bog XI »Intellektuelle ejendomsrettigheder« i lov om erhvervsret og om indsættelse af de særlige bestemmelser i bog XI i samme lovs bog I, XV og XVII, *Moniteur belge* af 12.6.2014, s. 44352).

36 Artikel XI.205, stk. 4, i loven om erhvervsret, der er indeholdt i lovens bog XI, bestemmer, at når frembringelser udføres af en udøvende kunstner i henhold til en ansættelseskontrakt eller en vedtægt, kan de økonomiske rettigheder, der følger af de beslægtede rettigheder, overdrages til arbejdsgiveren, forudsat at overdragelsen af rettighederne fastsættes udtrykkeligt, og at frembringelsen er omfattet af kontraktens eller vedtægtens anvendelsesområde.

37 Præamblen i den kongelige anordning af 1. juni 2021 indeholder følgende passage:

»[ONB] er et almennyttigt organ i kategori B.

Når frembringelser udføres af en udøvende kunstner i henhold til en ansættelseskontrakt eller en vedtægt, kan de økonomiske rettigheder, der følger af de beslægtede rettigheder, i henhold til artikel XI.205, stk. 4, i loven om erhvervsret overdrages til arbejdsgiveren, forudsat at overdragelsen af rettighederne fastsættes udtrykkeligt, og at frembringelsen er omfattet af kontraktens eller vedtægtens anvendelsesområde.

For at [ONB] kan fungere korrekt, er det nødvendigt, at alle de rettigheder, der er forbundet med opførelsen og udnyttelsen af de frembringelser, som de udøvende kunstnere ved [ONB] udfører, overdrages til orkesteret.«

38 Den kongelige anordnings artikel 1 har følgende ordlyd:

»I denne anordning forstås ved:

1° udøvende kunstner: en musiker ved [ONB], der er ansat i henhold til en forvaltningsretlig vedtægt eller en ansættelseskontrakt, med undtagelse af musikere, der varetager en funktion som musikdirektør eller solist.

[...]«

39 Den kongelige anordnings artikel 2 bestemmer:

»Den udøvende kunstner overdrager i overensstemmelse med bestemmelserne i denne anordning de beslægtede rettigheder vedrørende de frembringelser, som kunstneren udfører i forbindelse med sit arbejde ved [ONB], til [ONB].«

40 Artikel 3, stk. 1 og 2, i den kongelige anordning fastsætter:

»§ 1. I medfør af artikel 2 overdrages følgende beslægtede rettigheder til [ONB] mod de i artikel 4 og 6 omhandlede ydelser:

a) retten til overføring til almenheden:

– retten til at overføre udøvende kunstneres frembringelser, der er udført som led i deres tjeneste ved [ONB], til almenheden med henblik på lydudsendelse og genudsendelse af lyd ved hjælp af radiobølger, trådforbindelser, satellit, via internetplatforme, streaming eller enhver anden kendt eller hidtil ukendt teknik

– retten til at overføre udøvende kunstneres frembringelser, der er udført som led i deres tjeneste ved [ONB], til almenheden med henblik på audiovisuel udsendelse eller genudsendelse ved hjælp af radiobølger, trådforbindelser, satellit, via internetplatforme, streaming eller enhver anden kendt eller hidtil ukendt teknik

b) retten til reproduktion og spredning:

– retten til reproduktion af udøvende kunstneres frembringelser, der er udført som led i deres tjeneste ved [ONB], helt eller delvist, i et ubegrænset antal eksemplarer, ved hjælp af alle kendte eller hidtil ukendte fonografiske og videografiske medier eller multimedier, herunder digitale medier

– retten til spredning af medier, der gengiver udøvende kunstneres frembringelser, og retten til at tilbyde dem til downloading til private formål på en tjeneste, der er tilgængelig via et digitalt dataoverførselsnetværk, navnlig internettet, og generelt retten til at udnytte medierne eller lade dem udnytte, herunder via salg eller udlejning.

§ 2. De rettigheder, der overdrages i overensstemmelse med artikel 2 og denne artikels stk. 1, overdrages for hele den periode, hvori de beslægtede rettigheder består, og for hele verden.«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

41 Forud for vedtagelsen af den kongelige anordning af 1. juni 2021 blev udnyttelsen af beslægtede rettigheder tilhørende musikerne ved ONB forhandlet i hvert enkelt tilfælde i et samordningsudvalg.

42 Mellem 2016 og 2021 førte ONB og orkesterets musikeres fagforeningsdelegationer forhandlinger med henblik på at nå til enighed om et rimeligt vederlag fra ONB for musikernes frembringelser.

43 Da forhandlingerne ikke førte til noget resultat, og der blev udarbejdet og undertegnet et »uenighedsprotokollat« i maj 2021, vedtog État belge den kongelige anordning af 1. juni 2021.

44 Det hedder i præamblen til den kongelige anordning, at for at ONB kan fungere korrekt, er det nødvendigt, at alle de rettigheder, der er forbundet med opførelsen og udnyttelsen af de frembringelser, som de udøvende kunstnere ved orkesteret udfører, overdrages til orkesteret.

45 Med henblik herpå bestemmer den kongelige anordnings artikel 2, at den udøvende kunstner overdrager de beslægtede rettigheder vedrørende de frembringelser, som kunstneren udfører i forbindelse med sit arbejde ved ONB, til orkesteret. Ifølge den kongelige anordnings artikel 3 overdrages retten til overføring til almenheden og retten til reproduktion og spredning således mod de i anordningens artikel 4 og 6 omhandlede ydelser for hele den periode, hvori de beslægtede rettigheder består, og for hele verden.

46 Ved stævning indleveret den 26. juli 2021 til Conseil d'État (øverste domstol i forvaltningsretlige sager, Belgien), som er den forelæggende ret, har FT, AL og ON nedlagt påstand om annullation af den kongelige anordning af 1. juni 2021, idet de bl.a. har gjort gældende, at anordningens bestemmelser er i strid med EU-retten.

47 I denne henseende har den forelæggende ret nærmere bestemt anført, at der i forbindelse med behandlingen af denne sag rejses spørgsmål om, hvorvidt overdragelse af beslægtede rettigheder, der er opstået inden for rammerne af et vedtægtsmæssigt ansættelsesforhold, falder ind under anvendelsesområdet for direktiv 2019/790, navnlig direktivets artikel 18-23, og om État belge i bekræftende fald var forpligtet til at overholde disse bestemmelser, da den vedtog den kongelige anordning af 1. juni 2021, dvs. på en dato, hvor fristen for gennemførelse af direktivet endnu ikke var udløbet.

48 Den forelæggende ret er af den opfattelse, at disse spørgsmål vedrører fortolkningen af EU-retten og derfor skal forelægges Domstolen.

49 På denne baggrund har Conseil d'État (øverste domstol i forvaltningsretlige sager) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal artikel 18-23 i [direktiv 2019/790] fortolkes således, at de er til hinder for, at vedtægtsmæssigt ansattes beslægtede rettigheder til [frembringelser] udført inden for rammerne af ansættelsesforholdet overdrages [ved en retsakt]?

2) I bekræftende fald, skal udtrykkene »handlinger foretaget« og »rettigheder erhvervet« i artikel 26, stk. 2, i [direktiv 2019/790] da fortolkes således, at de bl.a. omfatter overdragelse af beslægtede rettigheder ved en regelfastsættende retsakt vedtaget inden den 7. juni 2021?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Formaliteten

50 Den belgiske regering har uden udtrykkeligt at gøre gældende, at det første spørgsmål ikke kan antages til realitetsbehandling, anført, at det med dette spørgsmål søges at opnå et responsum fra Domstolen vedrørende et generelt spørgsmål, og at den forelæggende ret i sin anmodning om præjudiciel afgørelse hverken har redegjort for grundene til, at den finder, at der er i tvivl om fortolkningen af artikel 18-23 i direktiv 2019/790, eller for sammenhængen mellem disse bestemmelser og den kongelige anordning af 1. juni 2021.

51 Det skal i denne henseende for det første bemærkes, at der i henhold til fast retspraksis foreligger en formodning for, at spørgsmål om EU-retten er relevante. Domstolen kan kun afslå at træffe afgørelse vedrørende et præjudicielt spørgsmål fra en national ret, såfremt det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af en EU-retlig regel savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, når problemet er af hypotetisk karakter, eller når Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan foretage en sagligt korrekt besvarelse af de forelagte spørgsmål (dom af 15.6.2021, Facebook Ireland m.fl., C-645/19, EU:C:2021:483, præmis 115 og den deri nævnte retspraksis).

52 Det følger desuden af en ligeledes fast retspraksis, at begrundelsen for ordningen med præjudiciel forelæggelse ikke er, at Domstolen skal afgive responsa vedrørende generelle eller hypotetiske spørgsmål, men at der foreligger et behov med henblik på selve afgørelsen af en retstvist (dom af 15.6.2021, Facebook Ireland m.fl., C-645/19, EU:C:2021:483, præmis 116 og den deri nævnte retspraksis).

53 For det andet skal en anmodning om præjudiciel afgørelse, således som det fremgår af artikel 94, litra c), i Domstolens procesreglement, indeholde en fremstilling af grundene til, at den forelæggende ret finder, at der er tvivl om fortolkningen eller gyldigheden af visse EU-retlige bestemmelser, samt af sammenhængen mellem disse bestemmelser og den nationale lovgivning, som finder anvendelse på tvisten i hovedsagen, idet anmodningen i modsat fald afvises.

54 Som anført i denne doms præmis 47 fremgår det i det foreliggende tilfælde utvetydigt af forelæggelsesafgørelsen, at den forelæggende ret i forbindelse med annullationssøgsmålet til prøvelse af den kongelige anordning af 1. juni 2021 skal afgøre, om sagsøgerne i hovedsagen har ret i, at artikel 18-23 i direktiv 2019/790 er til hinder for en overdragelse ved en retsakt af beslægtede rettigheder tilhørende musikere ved ONB, som er ansat i henhold til en forvaltningsretlig vedtægt, for så vidt angår frembringelser, der er udført som led i deres tjeneste ved orkesteret, uden deres forudgående samtykke.

55 Det følger heraf, at den forelæggende ret har redegjort for sammenhængen mellem de pågældende bestemmelser og den kongelige anordning af 1. juni 2021, og at en besvarelse af det første spørgsmål er nødvendig for, at den kan træffe afgørelse i tvisten i hovedsagen.

56 Under disse omstændigheder kan det første spørgsmål antages til realitetsbehandling.

Realiteten

Indledende bemærkninger

57 Det følger af fast retspraksis, at det som led i den samarbejdsprocedure mellem de nationale retter og Domstolen, som er indført ved artikel 267 TEUF, tilkommer Domstolen at give den nationale ret et hensigtsmæssigt svar, som sætter den i stand til at afgøre den tvist, der verserer for den. Ud fra dette synspunkt påhviler det Domstolen efter omstændighederne at omformulere de spørgsmål, den forelægges. Domstolen kan desuden inddrage EU-retlige regler, som den nationale ret ikke har henvist til i sine spørgsmål (dom af 22.6.2023, K.B. og F.S. (Prøvelse ex officio på det strafferetlige område), C-660/21, EU:C:2023:498, præmis 26 og den deri nævnte retspraksis).

58 Den omstændighed, at en national ret rent formelt har udformet det præjudicielle spørgsmål under henvisning til bestemte EU-retlige bestemmelser, er nemlig ikke til hinder for, at Domstolen oplyser denne ret om alle de fortolkningsmomenter, der kan være til nytte ved afgørelsen af den sag, som verserer for den, uanset om den henviser til dem i sine spørgsmål. Det tilkommer herved Domstolen af samtlige de oplysninger, der er fremlagt af den nationale ret, navnlig af forelæggelsesafgørelsens præmisser, at udlede de EU-retlige elementer, som det under hensyn til sagens genstand er nødvendigt at fortolke (dom af 22.6.2023, K.B. og F.S. (Prøvelse ex officio på det strafferetlige område), C-660/21, EU:C:2023:498, præmis 27 og den deri nævnte retspraksis).

59 I det foreliggende tilfælde vedrører de præjudicielle spørgsmål udelukkende fortolkningen af artikel 18-23 og artikel 26, stk. 2, i direktiv 2019/790, og det ønskes med spørgsmålene nærmere bestemt oplyst, om artikel 18-23 er til hinder for en overdragelse ved en retsakt af beslægtede rettigheder tilhørende musikere ved et orkester, som er ansat i henhold til en forvaltningsretlig vedtægt, til arbejdsgiveren for så vidt angår frembringelser, der er udført som led i deres tjeneste ved orkesteret, uden deres forudgående samtykke.

60 Det må imidlertid konstateres, at de bestemmelser, som den forelæggende ret har henvist til i sine spørgsmål, henholdsvis vedrører det rimelige vederlag til ophavsmænd og udøvende kunstnere i aftaler om udnyttelse og anvendelsestidspunktet for direktiv 2019/790.

61 Det forholder det sig ikke desto mindre således, at direktiv 2019/790 – som anført i fjerde betragtning hertil – bygger på og supplerer reglerne i bl.a. direktiv 2001/29 og 2006/115, som regulerer en sådan overdragelse. Det fastslås i denne henseende i artikel 1, stk. 2, i direktiv 2019/790, at direktivet, undtagen i de tilfælde, der er omhandlet i artikel 24, på ingen måde berører de eksisterende regler, der er fastsat i navnlig direktiv 2001/29 og 2006/115.

62 Disse regler omfatter for så vidt angår udøvende kunstneres rettigheder for det første reglerne i artikel 2, litra b), og artikel 3, stk. 2, litra a), i direktiv 2001/29, som til fordel for disse rettighedshavere og med forbehold af de undtagelser og indskrænkninger, der er fastsat i dette direktiv, indfører en eneret til at tillade eller forbyde reproduktion og tilrådighedsstillelse for almenheden af optagelser af deres fremførelser.

63 For det andet omfatter de reglerne i artikel 3, stk. 1, litra b), artikel 7, stk. 1, artikel 8, stk. 1, og artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2006/115, som ligeledes med forbehold af de indskrænkninger, der er fastsat i dette direktiv, giver udøvende kunstnere eneret til at tillade eller forbyde udlejning

og udlån af optagelser af deres fremførelser, eneret til at tillade eller forbyde optagelse af deres fremførelser, eneret til at tillade eller forbyde udsendelse og kommunikation til offentligheden af deres fremførelser samt eneret til spredning af optagelser af disse fremførelser.

64 Sådanne regler er derfor relevante med henblik på at afgøre, om EU-retten er til hinder for en overdragelse ved en retsakt af beslægtede rettigheder tilhørende udøvende kunstnere, som er ansat i henhold til en forvaltningsretlig vedtægt, til arbejdsgiveren for så vidt angår frembringelser, der er udført som led i deres tjeneste ved denne arbejdsgiver, uden deres forudgående samtykke.

65 Det synes i øvrigt at fremgå af forelæggelsesafgørelsen, at de fremførelser fra udøvende kunstnere, som er genstand for de rettigheder, der overdrages til ONB ved den kongelige anordning af 1. juni 2021, skal udnyttes af orkesteret, således at ONB ikke handler som en slutbruger af de pågældende fremførelser som omhandlet i 72. betragtning til direktiv 2019/790. Overdragelsen omfatter nemlig såvel rettighederne til overføring til almenheden af de udøvende kunstneres frembringelser med henblik på lydudsendelse og genudsendelse af lyd eller audiovisuel udsendelse og genudsendelse ved hjælp af enhver teknik som rettighederne til reproduktion af disse frembringelser, helt eller delvist, i et ubegrænset antal eksemplarer, ved hjælp af alle medier og rettighederne til spredning af de således optagne frembringelser. Det påhviler den forelæggende ret at efterprøve, om dette faktisk er tilfældet.

66 Under disse omstændigheder skal det fastslås, at den forelæggende ret med sine spørgsmål, som skal behandles samlet, nærmere bestemt ønsker oplyst, om artikel 2, litra b), og artikel 3, stk. 2, litra a), i direktiv 2001/29 samt artikel 3, stk. 1, litra b), artikel 7, stk. 1, artikel 8, stk. 1, og artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2006/115 på den ene side og artikel 18-23 i direktiv 2019/790 på den anden side skal fortolkes således, at de er til hinder for en national retsakt, hvorved der foretages en overdragelse af beslægtede rettigheder tilhørende udøvende kunstnere, som er ansat i henhold til en forvaltningsretlig vedtægt, med henblik på arbejdsgiverens udnyttelse heraf for så vidt angår frembringelser, der er udført som led i deres tjeneste ved denne arbejdsgiver, uden deres forudgående samtykke.

Anvendelse af direktiv 2001/29, 2006/115 og 2019/790

– *Tidsmæssig anvendelse af direktiv 2019/790*

67 Den belgiske regering har i sit skriftlige indlæg gjort gældende, at den kongelige anordning af 1. juni 2021 falder uden for det tidsmæssige anvendelsesområde for direktiv 2019/790, fordi anordningen er en »handling foretaget« før datoen for udløbet af gennemførelsesfristen for direktivet den 7. juni 2021, og at den har skabt »rettigheder erhvervet« inden denne dato til fordel for ONB som omhandlet i direktivets artikel 26, stk. 2.

68 Det bemærkes, at gennemførelsesfristen for direktiv 2019/790 udløb den 7. juni 2021, jf. direktivets artikel 29, stk. 1. Direktivets artikel 26 bestemmer i stk. 1, at direktivet gælder for alle værker og andre frembringelser, der er beskyttet af nationale regler om ophavsret den 7. juni 2021 eller derefter, og i stk. 2, at det »ikke [berører] handlinger foretaget og rettigheder erhvervet inden den 7. juni 2021«.

69 Det følger for det første af en samlet læsning af disse bestemmelser, at direktiv 2019/790 gælder for alle værker og andre frembringelser, der er beskyttet af nationale regler om ophavsret fra og med den 7. juni 2021.

70 For det andet fremgår det af ordlyden af direktivets artikel 26, stk. 2, at direktivet »ikke [berører] handlinger foretaget og rettigheder erhvervet inden den 7. juni 2021«. Som Domstolen har fastslået med hensyn til artikel 10, stk. 2, i direktiv 2001/29, som i det væsentlige har samme ordlyd som artikel 26, stk. 2, i direktiv 2019/790, følger beskyttelsen af de påberåbte frembringelser af et generelt princip, hvorefter et direktiv ikke har tilbagevirkende kraft og ikke finder anvendelse på udnyttelse af beskyttede værker og andre frembringelser, der er sket før datoen for medlemsstaternes gennemførelse af direktivet (jf. i denne retning dom af 27.6.2013, VG Wort m.fl., C-457/11 – C-460/11, EU:C:2013:426, præmis 28). Det følger heraf, at direktiv 2019/790 ikke skal finde anvendelse på udnyttelseshandlinger, der fandt sted inden den 7. juni 2021, og for hvilke der gyldigt var erhvervet rettigheder inden denne dato.

71 Det er i lyset af disse bestemmelser, at det skal afgøres, om den kongelige anordning af 1. juni 2021, således som den belgiske regering har anført, udgør en »handling foretaget« før den 7. juni 2021 som omhandlet i artikel 26, stk. 2, i direktiv 2019/790, som har skabt »rettigheder erhvervet« inden denne dato til fordel for ONB til orkesterets musikeres beslægtede rettigheder, uanset om disse rettigheder vedrører fremførelser, der er foretaget før eller efter direktivets ikrafttræden.

72 Det fremgår i denne henseende af fast retspraksis, at en ny retsregel principielt finder anvendelse fra det tidspunkt, hvor den retsakt, hvori den er indeholdt, træder i kraft. Selv om den ikke finder anvendelse på retlige situationer, som er opstået og endeligt fastlagt, mens den tidligere lov var gældende, skal den anvendes på de fremtidige virkninger af en situation, der er opstået, mens den gamle regel var gældende, og på nye retlige situationer. Noget andet gælder kun – og med forbehold af princippet om forbud mod retsakters tilbagevirkende kraft – såfremt den nye retsregel er ledsaget af særbestemmelser, som specielt regulerer dens tidsmæssige anvendelse (dom af 21.12.2021, Skarb Państwa (Motorkøretøjsforsikringens dækning), C-428/20, EU:C:2021:1043, præmis 31 og den deri nævnte retspraksis).

73 Retsakter, der er vedtaget til gennemførelse af et direktiv, skal således finde anvendelse på endnu ikke indtrådte virkninger af situationer, der er opstået, mens den gamle lov var gældende, fra datoen for udløbet af gennemførelsesfristen, medmindre dette direktiv bestemmer noget andet (dom af 21.12.2021, Skarb Państwa (Motorkøretøjsforsikringens dækning), C-428/20, EU:C:2021:1043, præmis 32 og den deri nævnte retspraksis).

74 Det skal med henblik på efterprøvelsen af en ny EU-retlig regels tidsmæssige anvendelse på en situation, der er opstået, mens den gamle regel, som den har erstattet, var gældende, afgøres, om denne situation har udtømt sine virkninger før ikrafttrædelsen af den nye regel, i hvilket tilfælde den skal kvalificeres som en situation, der er fastlagt før denne ikrafttrædelse, eller om den nævnte situation fortsat har virkninger efter denne (dom af 21.12.2021, Skarb Państwa (Motorkøretøjsforsikringens dækning), C-428/20, EU:C:2021:1043, præmis 34).

75 I det foreliggende tilfælde fremgår det for det første af forelæggelsesafgørelsen, at den kongelige anordning af 1. juni 2021 trådte i kraft den 4. juni 2021, hvorfor den skal anses for at være »foretaget« før datoen for udløbet af gennemførelsesfristen for det omhandlede direktiv den 7. juni 2021.

76 Det følger heraf, at anordningen, forudsat at den er blevet gyldigt vedtaget, i perioden fra den 4. juni til den 7. juni 2021 kan have skabt rettigheder til fordel for ONB, der falder uden for det tidsmæssige anvendelsesområde for direktiv 2019/790.

77 Som det ligeledes fremgår af forelæggelsesafgørelsen, forholder det sig for det andet ikke desto mindre således, at den kongelige anordning af 1. juni 2021 ikke har udtømt sine retsvirkninger på datoen for dens ikrafttræden den 4. juni 2021 og derfor ikke kan anses for udelukkende at vedrøre situationer, der er fastlagt forud for denne ikrafttræden, som omhandlet i den retspraksis, der er nævnt i denne doms præmis 74, men at den løbende skal have virkninger for de pågældende udøvende kunstneres fremførelser i hele dens anvendelsesperiode, herunder efter udløbet af gennemførelsesfristen for det omhandlede direktiv den 7. juni 2021.

78 Som generaladvokaten i det væsentlige har anført i punkt 57 i forslaget til afgørelse, kan ONB's gyldige erhvervelse af rettigheder til orkesterets musikeres fremførelser imidlertid med henblik på anvendelsen af artikel 26, stk. 2, i direktiv 2019/790 kun vedrøre de fremførelser, der er blevet foretaget og har kunnet skabe sådanne rettigheder inden datoen for udløbet af gennemførelsesfristen for direktivet.

79 En fortolkning, hvorefter alle fremførelser fra udøvende kunstnere, der er omfattet af den kongelige anordning af 1. juni 2021, og som er foretaget efter udløbet af gennemførelsesfristen for direktiv 2019/790, falder uden for direktivets anvendelsesområde i medfør af dets artikel 26, stk. 2, ville desuden kunne skade den effektive virkning af direktivets bestemmelser, der, som det bl.a. fremgår af 72. betragtning til direktivet, har til formål at beskytte udøvende kunstnere i forbindelse med en overdragelse af deres rettigheder.

80 Det fremgår af ovenstående betragtninger, at direktiv 2019/790 tidsmæssigt finder anvendelse på den overdragelse, der ved den kongelige anordning af 1. juni 2021 blev foretaget af ONB's musikeres beslægtede rettigheder vedrørende frembringelser udført efter den 7. juni 2021.

– *Det personelle anvendelsesområde for direktiv 2001/29, 2006/115 og 2019/790*

81 Det fremgår af ordlyden af den forelæggende rets første spørgsmål, at retten er i tvivl om, hvorvidt artikel 18-23 i direktiv 2019/790 finder anvendelse på en overdragelse ved en retsakt af beslægtede rettigheder tilhørende musikere ved et orkester, som er ansat i henhold til en forvaltningsretlig vedtægt, med henblik på arbejdsgiverens udnyttelse heraf for så vidt angår frembringelser, der er udført som led i deres tjeneste ved denne arbejdsgiver.

82 Som anført i denne doms præmis 64 er artikel 2, litra b), og artikel 3, stk. 2, litra a), i direktiv 2001/29 samt artikel 3, stk. 1, litra b), artikel 7, stk. 1, artikel 8, stk. 1, og artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2006/115 imidlertid også relevante med henblik på at besvare de spørgsmål, som den forelæggende ret har rejst i denne henseende, hvorfor det indledningsvis skal afgøres, om begrebet »udøvende kunstner« som omhandlet i disse bestemmelser og i artikel 18-23 i direktiv 2019/790 omfatter musikere ved et orkester, som er ansat i henhold til en forvaltningsretlig vedtægt.

83 Det skal først under henvisning til fast retspraksis bemærkes, at henset til kravene om enhed og sammenhæng i Unionens retsorden, skal de begreber, der er anvendt i de gældende direktiver på ophavsretsområdet, have samme betydning, medmindre EU-lovgiver har givet udtryk for en anden hensigt i en bestemt lovgivningsmæssig sammenhæng (jf. analogt dom af 4.10.2011,

Football Association Premier League m.fl., C-403/08 og C-429/08, EU:C:2011:631, præmis 188, og af 20.4.2023, Blue Air Aviation, C-775/21 og C-826/21, EU:C:2023:307, præmis 65 og den deri nævnte retspraksis).

84 Der er imidlertid i det foreliggende tilfælde intet, der gør det muligt at hævde, at EU-lovgiver har villet tillægge begrebet »udøvende kunstner« en forskellig betydning i de respektive sammenhænge i direktiv 2001/29, 2006/115 og 2019/790 (jf. analogt dom af 31.5.2016, Reha Training, C-117/15, EU:C:2016:379, præmis 31).

85 Hvad navnlig angår de begreber, der er indeholdt i direktiv 2019/790, skal det fremhæves, at direktivet ifølge dets artikel 1, stk. 1, indeholder regler, »der har til formål yderligere at harmonisere« EU-retten om ophavsret og beslægtede rettigheder inden for rammerne af det indre marked. Som anført i denne doms præmis 61 fremgår det desuden specifikt af direktivets artikel 1, stk. 2, og af fjerde betragtning til direktivet, at dette bygger på og supplerer reglerne i bl.a. direktiv 2001/29 og 2006/115.

86 Det følger heraf, at begrebet »udøvende kunstner« skal anses for at have samme betydning i de respektive sammenhænge i direktiv 2001/29, 2006/115 og 2019/790.

87 Det følger i denne henseende af fast retspraksis, at en bestemmelse i EU-retten, som efter sin ordlyd ikke indeholder nogen udtrykkelig henvisning til medlemsstaternes ret med henblik på at fastlægge dens betydning og rækkevidde, normalt skal undergives en selvstændig og ensartet fortolkning i hele Unionen, som skal søges under hensyntagen til denne bestemmelses ordlyd, den sammenhæng, hvori den indgår, heriblandt bestemmelsens tilblivelseshistorie og folkeretten, samt formålet med den lovgivning, som den udgør en del af (dom af 18.11.2020, Atresmedia Corporación de Medios de Comunicación, C-147/19, EU:C:2020:935, præmis 33 og den deri nævnte retspraksis).

88 Det skal for det første for så vidt angår ordlyden af de i denne doms præmis 82 nævnte bestemmelser i direktiv 2001/29, 2006/115 og 2019/790 bemærkes, at det ikke i nogen af dem formelt bestemmes, at udøvende kunstnere, som er ansat i henhold til en forvaltningsretlig vedtægt, ikke er omfattet af direktivets anvendelsesområde.

89 Der henvises ganske vist i artikel 18-23 i direktiv 2019/790, der er indeholdt i direktivets afsnit IV, kapitel 3, med overskriften »Rimeligt vederlag til ophavsmænd og udøvende kunstnere i aftaler om udnyttelse«, i forskellige henseender til overdragelse af rettigheder ved aftale. EU-lovgiver anvender således i disse artikler udtryk som »princippet om aftalefrihed«, »aftalepartner«, »aftalejustering«, »kontraktens eksklusive karakter« og »aftalebestemmelser«.

90 Det kan imidlertid ikke udledes af anvendelsen af disse udtryk, at de nævnte artikler indebærer, at udøvende kunstnere, som er ansat i henhold til en forvaltningsretlig vedtægt, ikke er omfattet af direktivets anvendelsesområde.

91 Som generaladvokaten har anført i punkt 62 i forslaget til afgørelse, skal begrebet »aftale«, der anvendes i de samme artikler, nemlig forstås bredt, således at det omfatter enhver udstedelse af en licens eller enhver overdragelse af enerettigheder, idet der i artikel 18, 19 og 22 i direktiv 2019/790 i øvrigt udtrykkeligt henvises til udstedelse af licenser eller overdragelse af rettigheder.

92 Tilsvarende er det i denne henseende ikke relevant, at det som fremhævet af ONB og den belgiske regering for så vidt angår udøvende kunstnere, der er ansat i henhold til en forvaltningsretlig vedtægt, følger af princippet om kompetencetildeling og nærhedsprincippet, jf. artikel 4 TEU og 5 TEU, at Unionen ikke har nogen kompetence til at fastsætte vederlaget til offentligt ansatte i medlemsstaterne. Medlemsstaterne skal nemlig overholde EU-retten ved udøvelsen af deres kompetence på de områder, der ikke henhører under Unionens kompetence, såsom fastsættelsen af størrelsen af de forskellige bestanddele, der indgår i en arbejdstagers aflønning (jf. i denne retning dom af 10.6.2010, Bruno m.fl., C-395/08 og C-396/08, EU:C:2010:329, præmis 39, og af 5.6.2023, Kommissionen mod Polen (Dommeres uafhængighed og privatliv), C-204/21, EU:C:2023:442, præmis 125 og den deri nævnte retspraksis).

93 For det andet skal det med hensyn til den sammenhæng, hvori de i denne doms præmis 82 nævnte bestemmelser i direktiv 2001/29, 2006/115 og 2019/790 indgår, bemærkes, at det følger af Domstolens faste praksis, at bestemmelserne i de gældende direktiver på ophavsretsområdet skal fortolkes i lyset af folkeretten og navnlig de konventionsbestemmelser, som disse forskrifter netop har til formål at gennemføre, således som det udtrykkeligt er bemærket i 15. betragtning til direktiv 2001/29 og i 7. betragtning til direktiv 2006/115 (jf. i denne retning dom af 19.12.2019, Nederlands Uitgeversverbond og Groep Algemene Uitgevers, C-263/18, EU:C:2019:1111, præmis 38 og 39, og af 18.11.2020, Atresmedia Corporación de Medios de Comunicación, C-147/19, EU:C:2020:935, præmis 34 og den deri nævnte retspraksis).

94 Domstolen har navnlig allerede haft lejlighed til at fastslå, at de begreber, der anvendes i direktiv 2001/29 og 2006/115, skal fortolkes i overensstemmelse med de tilsvarende begreber i WPPT, eftersom bestemmelserne i denne traktat udgør en integrerende del af Unionens retsorden og således finder anvendelse deri (jf. i denne retning dom af 19.12.2019, Nederlands Uitgeversverbond og Groep Algemene Uitgevers, C-263/18, EU:C:2019:1111, præmis 39, og af 18.11.2020, Atresmedia Corporación de Medios de Comunicación, C-147/19, EU:C:2020:935, præmis 38 og den deri nævnte retspraksis).

95 Det fremgår i denne henseende af ordlyden af WPPT's artikel 2, litra a), at begrebet »udøvende kunstnere« omfatter alle personer, »som scenisk fremstiller, synger, reciterer, deklamerer, spiller, fortolker eller på anden måde fremfører litterære eller kunstneriske værker eller folklore«.

96 I denne bestemmelse, som uden yderligere præcisering henviser til »udøvende kunstnere«, er der således ikke fastsat en betingelse, der bevirker, at udøvende kunstnere, som er ansat i henhold til en forvaltningsretlig vedtægt, ikke er omfattet af bestemmelsens anvendelsesområde (jf. analogt dom af 8.9.2020, Recorded Artists Actors Performers, C-265/19, EU:C:2020:677, præmis 61).

97 For det tredje understøttes en sådan fortolkning af de formål, der forfølges med direktiv 2001/29, 2006/115 og 2019/790, således som de er beskrevet i præamblerne til disse retsakter.

98 Som det i det væsentlige anføres i niende og tiende betragtning til direktiv 2001/29, bør udgangspunktet for en harmonisering af ophavsret og beslægtede rettigheder således være et højt beskyttelsesniveau, da sådanne rettigheder er af afgørende betydning for den intellektuelle skabelsesproces, idet det er nødvendigt, at udøvende kunstnere modtager et passende vederlag for anvendelsen af deres beskyttede frembringelser, hvis de skal kunne fortsætte deres kreative og kunstneriske arbejde.

99 Endvidere mindes der i fjerde og femte betragtning til direktiv 2006/115 om, at det ikke alene er nødvendigt, at den beskyttelse, som beslægtede rettigheder yder, tilpasses den nye økonomiske situation, såsom nye former for udnyttelse, men også at udøvende kunstnere sikres et rimeligt vederlag, for at de vedvarende kan hellige sig deres skabende og kunstneriske virksomhed.

100 Desuden fremgår det udtrykkeligt af 72. betragtning til direktiv 2019/790, at udøvende kunstnere ofte står i en svagere forhandlingsposition, når de udsteder en licens eller overfører deres rettigheder med henblik på udnyttelse mod ydelse af et vederlag, og at disse fysiske personer har behov for den beskyttelse, der er fastsat i det pågældende direktiv, for fuldt ud at kunne udnytte de rettigheder, der er harmoniseret i henhold til EU-retten. Herved bemærkes, at henvisningen i denne betragtning til begrebet »forhandlingsposition« ikke kan fortolkes således, at det ikke omfatter en position, der følger af en ansættelseskontrakt indgået i henhold til en forvaltningsretlig vedtægt.

101 Det tilføjes ganske vist i den nævnte betragtning, at dette behov for beskyttelse ikke opstår, når aftalepartneren handler som en slutbruger og ikke selv udnytter fremførelsen. Dette er imidlertid ikke tilfældet i den foreliggende sag, således som det er anført i denne doms præmis 65.

102 Det fremgår af ovenstående betragtninger, at begrebet »udøvende kunstner« som omhandlet i artikel 2, litra b), og artikel 3, stk. 2, litra a), i direktiv 2001/29, i artikel 3, stk. 1, litra b), artikel 7, stk. 1, artikel 8, stk. 1, og artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2006/115 og i artikel 18-23 i direktiv 2019/790 omfatter udøvende kunstnere, som er ansat i henhold til en forvaltningsretlig vedtægt.

Overdragelse ved en retsakt af udøvende kunstneres beslægtede rettigheder uden deres forudgående samtykke

103 Som anført i denne doms præmis 60-64 er overdragelse af udøvende kunstneres beslægtede rettigheder specifikt reguleret ved bestemmelserne i direktiv 2001/29 og 2006/115, som derfor skal undersøges først.

104 Det bemærkes for det første med hensyn til ordlyden af disse bestemmelser, at det på den ene side fastsættes i artikel 2, litra b), og artikel 3, stk. 2, litra a), i direktiv 2001/29, at udøvende kunstnere har eneret til at tillade eller forbyde reproduktion og tilrådighedsstillelse for almenheden af optagelser af deres fremførelser. På den anden side giver artikel 3, stk. 1, litra b), artikel 7, stk. 1, artikel 8, stk. 1, og artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2006/115 udøvende kunstnere eneret til at tillade eller forbyde udlejning og udlån af optagelser af deres fremførelser, eneret til at tillade eller forbyde optagelse af deres fremførelser, eneret til at tillade eller forbyde udsendelse og kommunikation til offentligheden af deres fremførelser samt eneret til spredning af optagelser af deres fremførelser.

105 Den beskyttelse, som disse bestemmelser giver udøvende kunstnere, skal anses for at have et bredt anvendelsesområde. Denne beskyttelse skal dermed forstås således, at den ikke begrænses til nydelsen af de rettigheder, der er fastsat i de nævnte bestemmelser, men også omfatter udøvelsen af de nævnte rettigheder (jf. for så vidt angår artikel 2, litra b), og artikel 3, stk. 2, litra a), i direktiv 2001/29 dom af 14.11.2019, Spedidam, C-484/18, EU:C:2019:970, præmis 36 og 37 og den deri nævnte retspraksis).

106 Desuden er de rettigheder, som de udøvende kunstnere sikres, af præventiv karakter, således at anvendelse af deres fremførelser kræver deres forudgående samtykke. Det følger heraf, at med forbehold af de undtagelser og indskrænkninger, der er fastsat i artikel 5 i direktiv 2001/29 og

navnlig i artikel 10 i direktiv 2006/115, skal enhver anvendelse af sådanne beskyttede frembringelser, der er foretaget af en tredjemand uden et sådant forudgående samtykke, betragtes som en krænkelse af rettighedshaverens rettigheder [jf. for så vidt angår artikel 2, litra b), og artikel 3, stk. 2, litra a), i direktiv 2001/29 dom af 14.11.2019, Spedidam, C-484/18, EU:C:2019:970, præmis 38 og den deri nævnte retspraksis].

107 Henset til ordlyden af de i denne doms præmis 104 nævnte bestemmelser i direktiv 2001/29 og 2006/115 skal det derfor fastslås, at disse bestemmelser i mangel af forudgående samtykke fra rettighedshaverne er til hinder for en overdragelse ved en retsakt af de i bestemmelserne omhandlede enerettigheder, medmindre en sådan overdragelse er omfattet af en af de undtagelser eller indskrænkninger, der er fastsat i de pågældende direktiver, som er opregnet udtømmende (jf. for så vidt angår artikel 5 i direktiv 2001/29 dom af 24.10.2024, Kwantum Nederland og Kwantum België, C-227/23, EU:C:2024:914, præmis 76 og den deri nævnte retspraksis).

108 Hverken direktiv 2001/29 eller direktiv 2006/115 indeholder imidlertid en undtagelse, der gør det muligt uden rettighedshavernes forudgående samtykke at overdrage alle de rettigheder, der er forbundet med opførelsen og udnyttelsen af de frembringelser, som de udøvende kunstnere ved et orkester udfører, således som det er sket ved den kongelige anordning af 1. juni 2021, jf. nærmere denne doms præmis 44 og 45.

109 Artikel 8 i direktiv 2006/115 fastsætter ganske vist i stk. 1 en undtagelse fra udøvende kunstneres eneret til at tillade eller forbyde udsendelse ved hjælp af radiobølger og kommunikation til offentligheden af deres fremførelser, når fremførelsen i sig selv sker ved en radio- eller fjernsynsudsendelse eller på grundlag af en optagelse. Samme artikel 8 indfører desuden i stk. 2 en ret for udøvende kunstnere til, at brugeren betaler et rimeligt, samlet vederlag, hvis et fonogram, der er udgivet i kommercielt øjemed, eller en reproduktion af et sådant fonogram, anvendes til udsendelse ved hjælp af radiobølger eller til kommunikation til offentligheden.

110 Som generaladvokaten har anført i punkt 37 i forslaget til afgørelse, giver de undtagelser fra og indskrænkninger i udøvende kunstneres rettigheder, der er indført på en afgrænset måde i direktiv 2001/29 og 2006/115, imidlertid ikke mulighed for en generel tvangsoverdragelse af alle beslægtede rettigheder for en kategori af udøvende kunstnere.

111 Denne fortolkning understøttes for det andet af den navnlig internationale sammenhæng, som beskyttelsen af udøvende kunstneres beslægtede rettigheder indgår i, og som der skal tages hensyn til i overensstemmelse med den retspraksis, der er nævnt i denne doms præmis 93.

112 Som det ligeledes fremgår af artikel 10, stk. 2, i direktiv 2006/115, kan der for så vidt angår beskyttelsen af udøvende kunstnere kun meddeles tvangslicens i det omfang, det er foreneligt med Romkonventionen.

113 Herved bemærkes, at bestemmelserne i denne konvention ganske vist ikke udgør en del af Unionens retsorden, eftersom Unionen ikke er part i konventionen, men at Domstolen allerede har haft lejlighed til at fastslå, at konventionen har indirekte virkninger i Unionen. Det fremgår navnlig af tilblivelseshistorien for Rådets direktiv 92/100/EØF af 19. november 1992 om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret (EFT 1992, L 346, s. 61), at der med henblik på dette direktiv og dermed direktiv 2006/115, som i mellemtiden har erstattet det, skal henvises til

begreberne i bl.a. Romkonventionen (jf. i denne retning dom af 18.11.2020, Atresmedia Corporación de Medios de Comunicación, C-147/19, EU:C:2020:935, præmis 35 og 36 og den deri nævnte retspraksis).

114 Romkonventionens artikel 7, stk. 1, bestemmer, at beskyttelsen af udøvende kunstnere i henhold til konventionen i princippet skal omfatte muligheden for navnlig at forhindre radio- og fjernsynsudsendelse og anden overføring til almenheden, uden deres samtykke, af deres fremførelse, optagelse uden deres samtykke af deres ikke optagne fremførelse og reproduktion uden deres samtykke af en optagelse af deres fremførelse.

115 Det er korrekt, at denne konvention i artikel 12, 15 og 19 indeholder begrænsninger af enerettighederne for indehavere af beslægtede rettigheder, navnlig i tilfælde af sekundær anvendelse af fonogrammer, privat brug, anvendelse af korte afsnit i forbindelse med redegørelse for dagsbegivenheder eller anvendelse udelukkende til undervisning og videnskabelig forskning, eller når den udøvende kunstner har givet samtykke til, at vedkommendes fremførelse medtages i en visuel eller audiovisuel optagelse.

116 Som generaladvokaten har anført i punkt 40 i forslaget til afgørelse, giver ingen af disse bestemmelser imidlertid mulighed for en generel tvangsoverdragelse af alle beslægtede rettigheder for en kategori af udøvende kunstnere.

117 Endvidere skal direktiv 2001/29 som anført i denne doms præmis 94 også fortolkes under overholdelse af bestemmelserne i WPPT.

118 Det skal i denne henseende bemærkes, at denne traktats artikel 6-10 ganske vist giver udøvende kunstnere eneret til at tillade henholdsvis udsendelse og kommunikation til offentligheden af deres fremførelser, som ikke er optaget, medmindre fremførelsen selv er en udsendt fremførelse, såvel som optagelse af deres ikke optagne fremførelser (artikel 6), direkte eller indirekte reproduktion af deres på fonogrammer optagne fremførelser (artikel 7), tilgængeliggørelse af originalen eller kopier af deres på fonogram optagne fremførelser for almenheden gennem salg eller anden overdragelse af ejendomsretten (artikel 8), kommerciel udlejning til almenheden af originalen eller kopier af deres på fonogram optagne fremførelser (artikel 9) og tilgængeliggørelse af deres på fonogram optagne fremførelser for almenheden (artikel 10). Der er imidlertid ingen af disse bestemmelser eller andre bestemmelser i den pågældende traktat, der tillader en generel tvangsoverdragelse af alle beslægtede rettigheder for en kategori af udøvende kunstnere.

119 Desuden skal medlemsstaterne i henhold til artikel 18, stk. 2, i direktiv 2019/790 ved gennemførelsen af det i artikel 18, stk. 1, omhandlede princip om et passende og forholdsmæssigt vederlag tage hensyn til princippet om aftalefrihed og en rimelig balance mellem rettigheder og interesser. Dette krav er imidlertid ikke opfyldt i tilfælde af en overdragelse af beslægtede rettigheder for en kategori af udøvende kunstnere uden forudgående samtykke fra indehaverne af rettighederne.

120 For det tredje understøttes en sådan fortolkning af de formål, der forfølges med direktiv 2001/29 og direktiv 2006/115, der som anført i denne doms præmis 98 og 99 sigter mod at sikre et højt beskyttelsesniveau for udøvende kunstneres rettigheder og at sikre udøvende kunstnere et rimeligt vederlag.

121 Det følger heraf, at de bestemmelser, der er nævnt i denne doms præmis 104, skal fortolkes således, at de i mangel af forudgående samtykke fra rettighedshaverne er til hinder for en overdragelse ved en retsakt af de i bestemmelserne omhandlede enerettigheder.

122 Hvad angår den form, som det forudgående samtykke fra de udøvende kunstnere skal have, har Domstolen allerede fastslået, at direktiv 2001/29 og 2006/115 ikke præciserer den måde, hvorpå samtykket skal udtrykkes (jf. i denne retning dom af 14.11.2019, Spedidam, C-484/18, EU:C:2019:970, præmis 40).

123 Det følger heraf, at medlemsstaterne, som det ligeledes fremgår af 30. betragtning til direktiv 2001/29, har kompetence til at fastlægge de nærmere regler for det omhandlede samtykke, der, som generaladvokaten i det væsentlige har anført i punkt 48 i forslaget til afgørelse, skal indhentes i forbindelse med individuelle eller kollektive forhandlinger eller for så vidt angår udøvende kunstnere, der er ansat i henhold til en forvaltningsretlig vedtægt, formaliseres i en regelfastsættende retsakt. Medlemsstaterne kan ligeledes frit bestemme, på hvilken måde udøvende kunstnere, der medvirker ved samme fremførelse, skal repræsenteres med henblik på udøvelsen af deres rettigheder, i overensstemmelse med Romkonventionens artikel 8.

124 Sådanne bestemmelser skal dog fastsættes nøje for at undgå, at selve princippet om forudgående samtykke tilsidesættes (jf. i denne retning dom af 14.11.2019, Spedidam, C-484/18, EU:C:2019:970, præmis 40 og den deri nævnte retspraksis).

125 Det er i det foreliggende tilfælde ubestridt, at sagsøgerne i hovedsagen ikke har givet deres forudgående samtykke til udnyttelsen af de enerettigheder, som de er indehavere af, og som blev overdraget til ONB ved den kongelige anordning af 1. juni 2021, efter at de var blevet ansat ved orkesteret, i strid med de i denne doms præmis 104 nævnte bestemmelser. Nærmere bestemt blev den manglende enighed mellem ONB og dets musikere som anført i denne doms præmis 43 specifikt gjort til genstand for et »uenighedsprotokollat«, der blev udarbejdet og undertegnet inden vedtagelsen af den kongelige anordning.

126 Det følger heraf, at direktiv 2001/29 og 2006/115 i mangel af samtykke fra de pågældende udøvende kunstnere er til hinder for en overdragelse af disse kunstneres beslægtede rettigheder som den, der blev foretaget ved den kongelige anordning af 1. juni 2021.

127 Under disse omstændigheder er det ikke længere nødvendigt at undersøge, om artikel 18-23 i direktiv 2019/790, der vedrører det rimelige vederlag, som skal betales til udøvende kunstnere for udnyttelsen af de fremførelser, der er beskyttet af de beslægtede rettigheder, som de er indehavere af, skal fortolkes således, at de ligeledes er til hinder for en sådan overdragelse.

128 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal de forelagte spørgsmål besvares med, at artikel 2, litra b), og artikel 3, stk. 2, litra a), i direktiv 2001/29 samt artikel 3, stk. 1, litra b), artikel 7, stk. 1, artikel 8, stk. 1, og artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2006/115 skal fortolkes således, at de er til hinder for en national retsakt, hvorved der foretages en overdragelse af beslægtede rettigheder tilhørende udøvende kunstnere, som er ansat i henhold til en forvaltningsretlig vedtægt, med henblik på arbejdsgiverens udnyttelse heraf for så vidt angår frembringelser, der er udført som led i deres tjeneste ved denne arbejdsgiver, uden deres forudgående samtykke.

Sagsomkostninger

129 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

Artikel 2, litra b), og artikel 3, stk. 2, litra a), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/29/EF af 22. maj 2001 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet samt artikel 3, stk. 1, litra b), artikel 7, stk. 1, artikel 8, stk. 1, og artikel 9, stk. 1, litra a), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/115/EF af 12. december 2006 om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret

skal fortolkes således, at

de er til hinder for en national retsakt, hvorved der foretages en overdragelse af beslægtede rettigheder tilhørende udøvende kunstnere, som er ansat i henhold til en forvaltningsretlig vedtægt, med henblik på arbejdsgiverens udnyttelse heraf for så vidt angår frembringelser, der er udført som led i deres tjeneste ved denne arbejdsgiver, uden deres forudgående samtykke.

Underskrifter